

Yayınlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM
Adres: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cebeci 06590 Ankara

Fe Dergi: Feminist Eleştiri 12, Sayı 2
Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:
<http://cins.ankara.edu.tr/>

Ülkücü Kadınlar ve Kadın Kimliğinin İnşası: "Asenalar"

Güler Özdemir

Çevrimiçi yayına başlama tarihi: 20 Aralık 2020

Yazı Gönderim Tarihi: 31.03.2020

Yazı Kabul Tarihi: 15.06.2020

Bu makaleyi alıntılar için: Güler Özdemir, **"Ülkücü Kadınlar ve Kadın Kimliğinin İnşası: 'Asenalar'"**
Fe Dergi 12, no. 2 (2020), 116-128.

URL: http://cins.ankara.edu.tr/24_9.pdf

Bu eser akademik faaliyetlerde ve referans verilerek kullanılabilir. Hiçbir şekilde izin alınmaksızın çoğaltılamaz.

Ülkücü Kadınlar ve Kadın Kimliğinin İnşası: 'Asenalar'

Güler Özdemir*

Milliyetçilik ve toplumsal cinsiyet ilişkisinde milliyetçiliğin eril kurgusu, kadınları bu kurguda “nesneleştirerek” işlev görür. Eril bir söylem inşa eden milliyetçi ideolojiler kadınları milli davaların yanına çekerken diğer yandan da standartlaştırılmış eylem kalıplarının içerisinde durmaya zorlarlar. Bu bağlamda, 1980’den önceki süreçte ülkücü kadınların MHP’de geri hizmetlerde olmalarına karşın, 1990’larla birlikte bir dizi olgu çerçevesinde, MHP’nin kadınları daha fazla seferber ettiği görülür. Kuşkusuz burada söz konusu olan sadece bir “çağırma” ve “davet etme” süreci değildir diğer yandan kadınlar da siyasetin aktif özneleri olarak harekete geçmişlerdir. Bu anlamda Türkiye’de MHP ve Ülkücü Hareket’in “eril/erkek” bir hareket olduğu iddiasından yola çıkan bu çalışmada, ülkücü kadınlar ele alınacak; kadın dergileri üzerinden nasıl bir kimlik inşa ettikleri, milliyetçi hareketle nasıl bir bağ kurdukları, kadınların “eril kurgular” dışına çıkıp çıkamadıkları sorgulanacaktır. “Asenalar” olarak tanımlanan ülkücü kadınların MHP’nin tarihsel okuması içerisine yerleştirilerek, toplumsal cinsiyet bağlamında kadınlık, aile, feminizm temaları etrafında yeniden bir okuması gerçekleştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Asenalar, Feminizm, Ülkücü Hareket, Milliyetçilik, Toplumsal Cinsiyet

Ulkucu Women and the Building of Women’s Identity: “Asenas”

In the relationship between nationalism and gender, the masculine fiction of nationalism functions by “objectifying” women. Nationalist ideologies, which construct a masculine discourse, attract women to national cases, while forcing them to stand in standardized patterns of action. In this context, although the Ulkucu women were in the back services of MHP in the period before 1980, it is seen that MHP mobilized women more in the framework of series of cases with the 1990s. Undoubtedly, it is not just a process of “calling” and “inviting”, but also women are acting as active subjects of politics. In this sense, the MHP and Ulkucu Movement in Turkey “male/female” this study, will discuss the Ulkucu women; How they built an identity through women’s magazines, how they connect with the nationalist movement and whether women could go out of the “masculine fiction” of nationalism. The Ulkucu women, defined as Asenas, were placed in the historical reading of the MHP and a re-reading was carried out around the themes of femininity, family and feminism in the context of gender.

Keywords: Asenas, Feminism, Gender, Nationalism, Ulkucu Movement

Giriş

Milliyetçilik ve toplumsal cinsiyet ilişkisinde milliyetçiliğin eril kurgusu, kadınları bu kurguda “nesneleştiren” bir işleve sahiptir. Dolayısıyla, Deniz Kandiyoti’nin (2013, 165) belirttiği gibi “milliyetçi hareketlere kadınların nasıl hem etkin olarak katılıp hem de bu projelerin rehineleri haline geldikleri”ne bakmak önemli görünmektedir. Çünkü nihayetinde milliyetçi hareketler bir yandan kadınları harekete katılmaya çağırırken diğer yandan da standartlaştırılmış davranış kalıplarının içerisinde eylemeye zorlarlar. Bu bağlamda da Türkiye’de MHP ve Ülkücü Hareket’in “eril/erkek” bir hareket olduğunu söyleyen bu çalışma, ülkücü kadınları toplumsal cinsiyet gözlüğü ile ele alacaktır.

1969’daki kuruluşu ile Türkiye siyasetinde yer bulan Milliyetçi Hareket Partisi’nin aktif politik tabanın erkeklerden oluştuğu görülmekte, kadınlar ise 1980’lere kadar görünür olmamaktadırlar. Tanıl Bora’nın MHP’de

*İstanbul Üniversitesi SBF Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Doktora Öğrencisi, Orcid İd: 0000-0001-9877-6306, gulerozdemir84@gmail.com, Yazı Gönderim Tarihi: 31.03.2020, Yazı Kabul Tarihi: 15.06.2020.

“geri hizmetler” de (2017, 814) yer aldığını söylediği ülkücü kadınlar, 1990’larla birlikte Türkiye’de kadın hareketlerinin güçlenmesi, başörtüsü üzerinden hak talep eden İslamcı kadınların artan görünürlüğü ve muhalefeti gibi olgular çerçevesinde daha fazla seferber olurlar (Bora ve Can 2004, 308). Bu bağlamda bu çalışma, kadınların artan politikliği ile birlikte milliyetçilikle ve ülkücü hareketle nasıl bir bağ kurdukları, nasıl bir kimlik inşa ettikleri, milliyetçiliğin onları sabitlediği geleneksel rollerin dışında kendilerini nasıl konumlandıklarını Ülkücü kadınların çıkardığı *Bizim Gergef* ve *Genç Asena* dergileri üzerinden okuyacaktır. Bu bağlamda ilk olarak MHP ve Ülkücü Hareketi tarihsel bağlamda toplumsal cinsiyet ilişkisi üzerinden okuyacak, kuruluş ve kitleselleşme aşamasında erkekliği inşa eden milliyetçi söylemi ve militarist eğilimi üzerinde durulacaktır. 1980 darbe dönemi Ülkücü Hareket’in ideolojik savruluşları ile birlikte 1990’larda kadınların “Asena” olarak adlandırılmasına yer verilecek, ülkücü kadınların hareket içinde kendilerini konumlandırma biçimleri bu tarihsel süreçlerle birlikte okunacaktır. Son olarak ise ülkücü kadın kimliğinin *Bizim Gergef* (1990-1999) ve *Genç Asena* Dergileri (2003-2006) üzerinden nasıl kurgulandığına odaklanacaktır.

Yöntem

MHP’nin ideolojik savruluşunu yansıtan bu iki dergi hareket içindeki gidiş gelişlerin ve ideolojik konumlanışların kadınlar cephesinde nasıl yorumlandığını göstermesi açısından önemlidir. 1980 darbesi sonrası İslami tonun baskın olduğu *Bizim Gergef Dergisi* (1990-1999) Türk-İslam ülküsüne bağlı milliyetçi Türk kadınına tariflerken, 2003-2006 arasında “Türk kızınının 21. yüzyıldaki soluğu” ülküsüyle çıkan *Genç Asena* dergisinde ise yine MHP’deki değişimle birlikte İslami tondan uzaklaşıldığı Türkçülük vurgusunun ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Bu anlamda da söz konusu dönemlerde kadınların artan katılımları sonrası bu dönemlerde çıkmış iki dergide; ülkücü kadınların geleneksel MHP söylemiyle ne tür paralellikler ve kopuşlar yaşadıkları, “erkek” bir parti olarak MHP ve Ülkücü Hareket’te bir alan açıp açmadıkları sorgulanacaktır. Ülkücü kadın dergilerine ulaşılmasının zorlukları dergileri ancak Ülkü Ocaklarıyla irtibata geçerek elde etmenin gerekliliğini doğurmuş ancak bu talepte sorunla karşılaşmıştır. Bu vesile ile satın alınması mümkün olan ve kütüphanelerde erişilebilen *Genç Asena Dergisi*’nin 2004-2005 yıllarındaki beş sayısı, *Bizim Gergef Dergisi*’nin ise 1990’da çıkmış beş sayısı incelenmiştir. Bu dergiler “araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini” (Yıldırım ve Şimşek 2000, 140) kapsayan nitel araştırmada veri toplama yöntemlerinden biri olan doküman incelemesini esas almış, verilerin analizi “içerik analizi” esas alınarak yorumlanmıştır. Literatür taramasının hedeflerini ortaya koyarken, önceden yapılmış araştırmaların izlediği yolu ve şimdiki çalışmanın ona nasıl bağlandığının, çalışmanın bir bağlama yerleştirmenin önemine değinen Neuman’dan (2014, 164) hareketle, bu çalışmada da MHP ve Ülkücü Kadınlar üzerinde yapılmış araştırmalara bağlanmış ve bu literatüre katkı yapmayı hedeflemiştir.

Ülkücü kadın kimliğinin merkeze konulduğu bu çalışma araştırma nesnesine karşı mesafenin de tartışma konusu edilmesini sağlar. Bu açıdan Gözde Orhon’un (2014) alan araştırması üzerinden sorunsallaştırdığı “içeriden” ve “dışarıdan” olma konumları, araştırılan kimliklere karşı nerede konumlandığını sorgulaması ve mesafenin araştırmadaki etkisini tartışması bağlamında önemlidir. Belirli bir konum alışı araştırma nesnesine karşı bir açı belirlerken avantajlarının olduğu gibi dezavantajlarının da bulunduğu ortaya konulur. Bu bağlamda araştırmamızda ülkücü kimliğin “dışarısında” bulunmak araştırmaya dair daha profesyonel yaklaşıma yarayabilecekken, diğer yandan bu dışarıdanlık konumu araştırılan kimliğe dair yorum ve değerlendirme biçiminin “yanlı” olması problemini de doğurabilir. Bu kısıtlılık kuşkusuz sosyal bilimlerin “değer-bağımsızlığı” tartışmasını da gündeme taşımaya yardımcı olur. Bu konuda da Sandra Harding (1996, 52) “araştırma nesnelere karşı tarafsızlık ve kayıtsızlık ilkesi yerine, araştırma nesnelere ile kısmen yan tutan, kısmi özdeşleşmeyle gerçekleştirilen *bilinçli taraflılık*” ile kısıtlılığın aşılabildiğini söyler. Dolayısıyla, değerden bağımsız bir sosyal bilim anlayışı yerine, bu sınırlılık Lawrence Neuman’ın (2014, 560) aşına olunmayan düşünceler için değerlendirmenin daha iyi yapılacağına belirttiği “yabancılaşma tutumu” ile aşılabilecektir.

MHP: “Erkek” Bir Parti

Modern bir ideoloji olarak milliyetçilik homojen bir ulus yaratma ideali etrafında “hayali bir cemaat” in (Hobsbawn ve Ranger 20006, 12) kurulmasının ürünüdür. Yeni bir aidiyet bağı da kuran milliyetçilik, cemaatin tüm bireylerini ‘aile’ olduğu varsayımıyla yuva olan vatanda birleştirir. Bu akrabalık ilişkisinde aile metaforu ile tanımlanan ulus devletler, ulusun ise bir erkek kardeşler birliği olduğunu varsayar (Najmabadi 2013, 129). Ulusal cemaatin üyelerinin birbirlerine erkek kardeşler olarak bağlılıkları ise kadınları bu cemaatin anneleri, eşleri, kardeşleri olarak milliyetçi ideolojilerin sahasında nesneleştirir. Yuval Davis’in (2010, 54) kısaca

“milletlendirilmiş cinsiyet ve cinsiyetlendirilmiş millet” dediği bu olguda milletleri biyolojik ve sembolik olarak yeniden üretenin kadın olması (2010, 19) bu erkek kardeşler birliğine kadınların nasıl eklemelendiğini belirlemesi açısından önemlidir. Kadınlar milli topluluğun nüfusunu koruması ve çoğaltması bağlamında “milletin biyolojik yeniden üretimi”ni sağlarken kültürün nesilden nesile aktarılmasında da görev sahibidirler. Kadınlara mili topluluğun üyeleri olarak aslen özel alanda yer ayıran bu anlatı, kadınların ordu ya da savaşlarda bulunmaları durumunda ise yine özel alandan kopup gelen kodlarla işlerlik kazanır. Dolayısıyla kadınların kamusal alanda bulunma sınırlarının belirlenmesi ordu ve savaşlarda yer alma biçimlerini de belirler (Davis 2010, 54-56).

Bir aile olarak ulus birliği erkeklik ile milliyetçiliğin birbirine sorunsuzca eklenmesini de (Nagel 2013, 68) sağlar. Milliyetçiliğin eril kurgusu millet ve milli değerler için fedakârlığı, biyolojik aileye fedakârlık gibi erkek yurttaşlardan isterken kadın da ulusun çocuklarını doğurarak milli vazifeye katılacaktır. Militarizmin işlevsel kılınması, ordunun oluşturulması ya da vatanın korunması olgularının tümü erkekliği milliyetçilik için işlevsel kılarken kadınlar da vatan toprağı gibi korunması gereken bedenlere dönüştürülmüştür. Türkiye’de militarizmin makbul erkekliğin tanımlanmasında önemli bir rol oynadığını belirten Nurseli Yeşim Sünbuloğlu (2013, 15), militarizmin erkeklerin toplumsallaşma sürecini şekillendirdiğini ve cinsiyet rejimini tanımlamada işlevsel olduğunu söyler. Bu açıdan “kadınların milliyetçi hareketlere dâhil edilmeleri ve temsil edilmelerinin, bir biçimde erkeklerinkinden farklı bir yol izlediğini” (Kandiyoti, 2013, 163) varsayarak Milliyetçi Hareket Partisi ve Ülkücü Hareket’te kadınlara çizilen sınırların ve yer alışlarının erkeklerden farklı olduğu iddia edilecektir.

Milliyetçi Hareket Partisi, Alparslan Türkeş’in Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nin (CKMP) başına geçtikten sonra 1969’daki kongrede MHP adını almasıyla kurulur. MHP çizgisi faşizan bir milliyetçilik ile komünizm düşmanlığı üzerinden şekillenirken İslam da milli kimliğin pekiştirici bir öğesi olarak savunulur (Tokdoğan 2012, 55). Politik ortamın Soğuk Savaş tarafından belirlendiği İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ortak düşman olarak görülen komünizm milliyetçi hareketler söz konusu olduğunda da asıl düşmandır. Milliyetçilerin örgütledikleri yapılarda sola karşı linç saldırılarının başını çeken CKMP, “Türkiye Komünizmle Mücadele Dernekleri” adı altında komünizme karşı savaşla başat aktörlerden biridir. Bu derneklerin kapatılmasıyla 1966’da CKMP bünyesindeki öğrenciler “Ülkü Ocağı” adı altında örgütlenmiş ve komünizme karşı şiddetin sürdürücüsü olmuştur. CKMP’nin 1969’da Milliyetçi Hareket Partisi’ne dönüşmesiyle birlikte de Ülkü Ocakları, MHP’nin gençlik kolları olarak hareket etmiştir. Kendilerine Bozkurtlar adı veren bu yapılanma özel kamplarda askeri eğitimler almış olup, solun sokaklarını fethetme amacını taşırlar (Zürcher 1995, 374). Dolayısıyla komünizme karşı savaşın belirleyen olduğu bu dönemde anti-komünizm MHP için milliyetçi kimliğinin başat unsuru olurken, komando kampları ise bu dönemde anti-komünist linç saldırılarında temel aktörlerden biri olarak işlerlik kazanır (Bora 2017, 295).

Komando kamplarının ele alınışının konumuz açısından önemi de erkek kimliğinin bu oluşumda önemli bir rol oynamasıdır (Bora ve Tol 2009,828). Bir savaş örgütü olarak kurulan komando kampları ve eğitimi hakkında yazan Turhan Feyzioğlu; komando eğitimi alan gençlerin kırk beş dakikalık eğitimlerde ateşli silah kullanma, sopalı saldırganlara karşı savunma, judo eğitimi gibi askeri bir eğitim aldıklarını belirtir (2000, 50). Öyle ki “komünistlerin anlayacağı dilden konuşacak milliyetçi gençler” yetiştirmek ve “sokaklardaki hâkimiyeti solculara bırakmamak” üzerine kurgulanan bu eğitimlerde, “beş vakit toplu namaz”, “Türk ve İslam tarihinden bilgiler”, “komünizm ve komünistlerin iç yüzü” gibi dini-ideolojik eğitimlerden geçtikleri de yazılır (Feyzioğlu 2000, 51- 62). Solculara yönelik “polise-askere yardım” üzerinden kurgulanan şiddet eylemleri ile birlikte, askeri biçimde örgütlenen ve savaş dilini kullanan bu kampların cinsiyet temelinin sadece erkeklerden oluştuğu da belirtilir (Feyzioğlu 2000, 53). Böylelikle “hiyerarşik ataerkil ilişki normları” ve “erkek erkeğe” meydan kavgası geleneği” taşralı erkekler dünyasında MHP adına bir cazibe unsuru oluşturur (Bora ve Tol 2008, 828).

Nagel (2013, 75) devlet ve ordu gibi kurumlara geçmişten bugüne erkeklerin hakim olduğunu bu nedenle de hegemonik erkeklik kültürü ve ideolojisinin hegemonik milliyetçilik kültürü ve ideolojisiyle ele ele gittiğini söyler. Bu anlamda da askeri bir savaş düzeni biçiminde örgütlenmiş paramiliter eğitim kamplarının erkek hali MHP siyasetinin “maskülinist bir siyasal alan olduğunu” (Nagel 2013, 75) gösterir. Dolayısıyla da paramiliter kamplarda ve çatışma ortamı içerisinde yüceltilen değerler erkek normları ve özellikleri olurken, erkek alan olarak görülen bu alanda ise kadınlar hareket içerisinde erkeklerin gerisinde cinsel işbölümünün onlar için makbul gördüğü analık, eşlik sıfatlarının ötesine geçemezler. Çünkü yarının “annesi”, “mürebbeysi” olarak görülen kadın Enloe’nin (2013, 215-216) belirttiği gibi milliyetçiliğin yükselişiyle cinsellik, doğurganlık ve çocuk yetiştirme açısından stratejik önem kazanır. Milliyetçilik kadınlara analıkla kültürün devamı olarak

saygınlık kazandırırken diğer taraftan da kadınları kontrol edilmesi gereken cinsle dönüştürerek saygınlık kaybetmektedirler (2013, 2016).

Hitler diyor ki: Alman çocuğu bir Alman olduğunu unutma. Alman kız çocuğu birgün gelecek bir Alman annesi olacaksın, daima bunu düşün”(Topçuoğlu, 1971, 11).

... Türkiye'mizin hızla ulaşması ve tarihteki lâıyk olduğu şereflı mevkiye yeniden çağdaş medeniyet seviyesine sahibolabilmesi için şahsiyetli, üretici ve yaratıcı Türk insanına şiddetle ihtiyacı vardır. Böyle insanların kaynağı Türk ailesi olduğu gibi yetişmeleri de dinamik ve dengeli aile yapısını icabettirir. Kuvvetli bir aile yapısı Türk Milletinin geleceğı için en büyük teminattır (Gürgün 1971, 33-34).

Enloe (2003, 90) kadınların milliyetçi topluluktaki erkekler tarafından “ulusun gelecek nesillerini yetiştiren milliyetçi rahimler” olarak görüldüklerini dolayısıyla erkeklerin kadınların cinsel-ahlaki masumiyetine de büyük önem attediklerini belirtir. MHP hareketi söz konusu olduğunda da aynı paralellik milletin devamını ve bekasını sürdüreceğ olanın yine ana olarak kadın olduğunu gösterir. Ki yer yer faşizmin dilinin kullanıldığı bu anlatılar MHP söylemini “milli stokların kalitesi”ni arttırmayı amaçlayan öjenist” (Davis 2010, 55) dile de yaklaşıtır.

Kadınlar diğer yandan milliyetçi projeler tarafından ulusun en kıymetli malları, değerleri nesilden nesile aktaran temel araçları, ulusun kirletilmesine ve sömürülmesine karşı en savunmasız üyeleri ve asimilasyona ve yabancıların saldırısına karşı dirençsiz unsurları olarak da görülür (Enloe 2003, 90). Bu da kadınları milliyetçiler için ahlaki ve cinsel saflıklarının korunmaya muhtaç ve zaruri görülmesine neden olduğu gibi dış görünüşlerinin/giyimlerinin de müdahale alanına dâhil olmasını getirir;

Evet bugünün Türk kızı milli mazisi, tarihi, örf ve an'anesi ve mahalli kıyafetleri ile her zaman iftihar etmelidir. Eğer “**maksi**” giyiyorsa ve giyecekse moda olduğu ve batılı hem-cinsleri giydiğı için değil de; gazi nenehatunlar giydiğı için “maksi” giymelidir. Eğer “mini” giymiyorsa ve giyemiyorsa; gazi nenehatunlar şu men'hus “mini”yi giymediğı için o da inat ve ısrarla giymemelidir (Aşıkoğlu 1971, 17).

Nesillerin ahlaken mazbuh, vatansever, örf ve an'anesine fanatizm şeklinde bağılı, şahsiyet sahibi ve bütün kozmopolit ideolojik akımların karşısında bir granit gibi durabilmesi için, mutlaka “kız”ların ferdi ve genel durumları her bakımdan önem arz etmektedir (Aşıkoğlu 1971, 17).

Türkiye Ülkücü Gençlik Dergisi'nin milliyetçi erkeklerinin kadınların Türk töresine uygun giyimlerini bunun yanında da ahlaki eğitimlerinin ulusun ahlakı için önemli olduğunu salık vermeleri ulusun çökmesini ile kadının ahlaken çöküntüsü ile paralel gördüklerini gösterir;

...Eğer bir milletin kızları bir “formasyon”a, “nosyon”a ve “entelleksiyon”a sahip değillerse: o millet için inhilâl, inkıraz ile vatan ve millet bütünlüğünün çökmesi ve yok olması mukaddder bir akıbettir.... Babil, Roma, Mısır, Grekler, İspartalılar... Evet; bu devletlerin vaktiyle hâkim oldukları yerlerde bugün acı bir hatıra gibi yalnız enkaz, taş yığınları kalmıştır. Neden?... Çünkü... Bütün bu devletler; ahlâk dışı yaşayışı şiar edinmişler, kızları **ahlâki dejenerasyon** girdabına atmışlar, kızların şahsiyetlerini ezmişler ve her birini adeta satılık meta haline getirmişlerdir. (Aşıkoğlu 1971,17)

Kadını ahlaken saf, namuslu, iffetli ve aslen analık göreviyle “şereflendiren” Ülkücü Hareket, erkekleri ise kadınlaşmaya karşı sürekli teyakkuza tutar. “Oyunuzu ürkek değil erkek partiye verin” (Bora ve Tol 2009, 828) derken Osman Yüksel Serdengeçti, komünizme karşı dönemin siyasilerini erkekçe tavır almamakla eleştirirken 1999 seçimlerinde de “Ürkek değil erkek parti” sloganıyla, yeterince erkek olmamayı ve en temelde de “kadın gibi olmayı” eril olarak kodlanan siyasette yer almamanın zemini olarak işler. “Dişil ezikliğin” alt edilmesi ise yine “sert”, “erkeksi” zeminde siyaset yapma gerekliliğı üzerinden kodlanır. Çünkü nihayetinde kadının ulusun kırılğan, ahlaki yozlaşmaya yatkın, zayıf nesneleri olmaları kendilerinin de dişil ezikliğe karşı alarmist olmalarını gerekli kılar. Tüm bunların sonucunda “toplumsal geriliğın kurbanları, modernliğın timsalleri veya kültürel safiyetin taşıyıcıları” (Kandiyoti 2013,167) olarak kadınlar milliyetçiliğın nesnesi konumunda

MHP ve Ülkücü Hareket içinde yer bulurken, erkeklik de kimliğin öteki tarafına karşıt olarak kurulur. Tüm bunların sonucunda milliyetçiliğin maskülen ideolojisinin MHP'nin "erkekliği" ile örtüştüğü görülür.

1980 Sonrası MHP ve Ülkücü Hareket

1980'lere kadar anti-komünist tehdide karşı sürekli teyakkuz haliyle saldırı pozisyonunda kalan Ülkücü Hareket, 12 Eylül darbesiyle ilk kez devlet şiddetiyle karşılaşacaktır. 12 Eylül'ün ayrımsız şiddeti o güne kadar kendilerini devletin yanında yedek güç olarak konumlayan MHP için travmatik etki yaratacak kutsal görülen devlet eleştiriyeye tabi tutulacaktır. Bununla paralel olarak İslami ideoloji asıl belirleyen olarak darbenin şokuna karşı sığınak haline gelecek, devlet için devlet adına savaşan ülkücü hareketin ideolojik ve manevi boşluklarından içeri sızacaktır. Tanıl Bora ve Kemal Can (1991), MHP'nin bu dönemde ideolojik ve teorik donanımsızlık ile şokun yarattığı varoluşsal bunalım halini dengeleyebilecek maneviyat dünyasına tek kaynak olarak İslam'ı gördüklerini belirtir. Ancak kuşkusuz hapisane koşullarına tahammül ve psikolojik etmenler tek açıklayan değildir; Türk-İslam sentezi kendiliğinden gelişen bir süreç olmasının yanında ülkücü önderlerin bilinçli teşvikinin de sonucu olarak etkili olacaktır. "Kendi benliklerini, morallerini ayakta tutmak için de başvurdukları İslami gündelik hayat düzeni, tabanın moral dayanıksızlığını gidermek için sistematikleştirilir" (Bora ve Can 1991, 289-290). Nihayetinde hapisanelerde ve dışardaki ülkücü taban içerisinde İslamlaşma eğilimi artar ve temel belirleyene dönüşürken, devlet ve sistem eleştirisi ülkücü kadrolar arasında yeşerecek ancak bu olgu da uzun sürmeyecek devletle yeniden barışma çok geçmeden sağlanacaktır.

1990'lara gelindiğinde toplumsal ve siyasal belirleyenler de değişime uğrar, Soğuk Savaşın bitimiyle komünizm tehlikesinin ortadan kalkışı Türki Cumhuriyetlerin bağımsızlıklarını kazanmaları MHP'de Pan-Türkist eğilimi güçlendirecek Bora ve Can'ın (1995, 88) deyiimiyle 'soy' Türkçülüğe dönüş gerçekleştirilecektir. Bu dönemde aynı zamanda Kürt hareketinin artan eylemliliği MHP için yeni bir iç düşman kurgusuna yaslanmasının da zemini olurken, Refah Partisi'nin siyaset sahnesinde İslamcı kimliği güçlü bir biçimde temsili de MHP'nin yaslandığı zemini sarsacaktır. Tüm bunların etkisiyle MHP'de yeniden Türkçüleşme süreci başlayacak, küskün kalınan devletle 90'lı yıllarda yeniden el sıkışılacaktır. Nihayetinde zaten devlet olgusunun kendisiyle bir kavgası olmayan MHP'de suç yalnızca bir döneme ithaf edilecek, darbe gelip geçici "anomalı" hali olarak görülecektir. Dolayısıyla yargılanan da sistem ya da devlet olmayacak dönemin rejimi ve tek tek kişileri olacaktır¹.

90'larda yükselişe geçen milliyetçi dalga ve pop kültürleşen Ülkücü imgesinin MHP'ye görünürlük kazandırdığını belirten Bora (2017, 329), pop-ülkücülük dediği bu olgu ile MHP'nin bir cazibe merkezi haline geldiğini söyler. "Ya sev ya terk et" sloganın artan kullanımı ile bozkurtlu, üç hilali bayrak, bileklik, alımlık, kolye, yüzük gibi ürünlerin politik alt kültürün ürünleri olmaktan çıkıp işportaya yayılması (2017, 329) Ülkücü Hareket'in görünürlüğünü artırırken daha geniş bir kitle için de meşrulaşmasını beraberinde getirir. Ülkücü Hareket'in popülerleşme ve modernleşme eğilimi ise onunla teması bulunmayan ya da zayıf olan tabanlarla yeni bir ilişki geliştirmesini sağlar; şehirlî beyaz yakanın faşizan yönelimlerine mesken sağlarken, modern- şehirlî hayat süren alanlarda da taban tutmaya başlar (Bora, 2015, 329-330). Böylelikle 90'larda yeniden toparlanma ve sempatizan devşirme konusunda başarılı olan Ülkücü Hareket, modern kentlilere hitap ederken kır ve kent yoksullarının da kendisine yönelmesinde etkili olur. 90'larda esen MHP rüzgârını yoksulluk-milliyetçilik ilişkisi ile değerlendiren Can, kır ve kent yoksullarının MHP'ye yönelişlerini "ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal olarak kendilerini en geride, "dışarıda bırakılmış" hisseden ve böyle bir ihtimalden endişeye kapılan insanların sosyo-psikolojik açıdan bir temsile verdikleri oy" olarak okur (Can 2002, 123). Bu anlamda da MHP "gecekondu mahallelerinin gençlerine gitmeye, mağdur ve mazlum söylemleri ile yeniden kurulan düşman imgesine karşı garibanlığın ya da ezikliğin yeniden estetize edilmesini de sağlar" (Bora ve Can 2004, 257). Böylelikle hitap ettiği tabanı genişleten MHP 1999 seçimlerinde %17 oy oranıyla koalisyon ortağı olmayı da başarır.

Ülkücü Kadınlar: "Asenalar"

1980'lerden itibaren İslamcı kadınların politik özneliliğinin öne çıkmasının ülkücü kadınları cezbediğini söyleyen Bora (2017, 814) yıllarca geri hizmetlerde kalmış kadınların aktif siyasete katılımlarının arttığını belirtir. Dolayısıyla "'80'lerden itibaren kadınlarla ilgili tazyiki belirgin bir biçimde hisseden MHP'de 90'lı yıllara varıldığında kadınların daha fazla seferber edildiği görülür" (Bora ve Can 2004, 308). Bu olgunun temel sebepleri ise dönemin milliyetçilik rüzgârının kadınları etkilemesi ve 80'lerden itibaren yükselen feminist hareketlerin kadınları toplumsal ve politik hayata katılmaya teşvik etmesi olarak betimlenirken, diğer yandan ise yukarıda bahsi geçen 90'lardaki popülerleşen MHP imajının etkisi de yer alır (Bora ve Can 2004, 308). Öyle ki

bu tazyikin sonucu olarak “kadınlara “yer açma” niyetinde olan MHP 1995 yılında tarihinin ilk kadın başkanı olarak İstanbul Küçükçekmece ilçe başkanlığına avukat Hülya Karadeniz’i getirir. Bunun devamı olarak 1999 seçimlerinde ülkücü geçmişi olan iki kadın aday seçilirken, Ülkü Ocaklarına genç kadınları kazanmak için Bayanlar Birimi kurulur (Tokdoğan 2012, 65-66).

Ülkücü Hareket’in yeniden Türkçüleşme eğilimi ile birlikte döndüğü eski Türk törelerine atıfla yarattığı “Asena” imgesi ise 1990’lardan itibaren kadınları ana ve savaşçı imgesiyle politikada işlevsel kılar. Türk kavmini yok olma tehlikesinden kurtaran dişi kurt Asena imgesi bu dönemde savaşçı kadına gönderme yaparak yerleşiklik kazanır. Neslin kurtuluşunu kadının üremesine bağlayan ve anneliği önceleyen bu söylem Davis’in (2010, 95) kültürün ve milletin yeniden üreticileri olarak milliyetçi kurgularda yer bulabilen kadının, “topluluğun kimliğinin ve gelecekteki kaderinin temsili olarak kurgulanmasının” MHP’deki yansımasıdır. Dolayısıyla bu anlatı “kadının öncelikli görevini annelik olarak sabitlerken kadının yozlaşmasına karşı da tetikte olma halini süreğen kılar” (Bora 2017, 815). Asena imgesinin Türk törelerine atıfla kurgulanan ve Türk kadınının zaten temelde erkekle eşit ve siyaseten de aktif olduğunu savunan tutumu diğer yandan Bora’nın deyiimiyle “kadının güçlenmesinin ve özneleşmesinin ifadesi olarak görmek isteyen bir tahayyüle cevaz verir (Bora 2017, 815). Öyle ki 90’larda artan kadın oranı ve kadınların politik olarak güçlenmesiyle MHP’li bazı kadınların çıkışları da bu açıdan anlamlıdır. 1993’te Aysel İzgi Türk Asena imgesine yüklenen anlamla paralel biçimde, kadının kadınlık ve analık vazifelerinden yalıtılmış olamayacağını eklemekle birlikte;

Ancak kadınlarımızın, siyasal hayatta göstermeleri gereken etkinlikleri yeterince göstermediği gözlemlenmektedir. Yukarıda da belirtilmiş olduğu gibi Türk kadını, Türk milliyetçisidir... Öyleyse bu özelliğine uygun siyasal oluşum içindeki yerini almış olmalıdır... Tabii burada üzerinde durulacak bir diğer husus, partili erkeklerimizin, partili kadınların oluşmasında yardımcı olmalarıdır. Şurasını unutmamalıyız; partili erkeklerimiz, kadınlarımızın fedakarlıkları olmadan buldukları yerlere gelmiş değillerdir (Aktaran Bora 2004, 308-309).

Talepkâr olan bu dil parti içinde daha aktif olmayı isterken, diğer taraftan da verili rollerini aksatmadan ricacı olmaktadır. 1995’te yine Süheyla Kebapçioğlu kadınlara hitaben artık uyandıklarını söyleyecek ve partinin tüm birimlerinde aktif rolü talep edecektir: “İşi ehline veriniz, bu ehil kadın ise kadına vereceğiz” (Aktaran Bora ve Can 2004, 310). Kadınların daha aktif rol talebi ve erkeklerle eşitlenme kavgasına dair diğer çıkış ise 1999’da bir “Genç Asena”dan gelir;

Eskiden Türklerde kadınlar çok saygı görürmüş. Biz ikinci sınıf değiliz ki. Okuyoruz, herşeyimiz eşit. Annelerimiz çok çekti. Biz çekmek istemiyoruz. Herşeyi tartışırım, o erkek diye neden kendimi arka plana atayım ki? (Yeni Yüzyıl Gazetesi, 1999, 8).

Vurgulandığı gibi eski Türk törelerinin eşitlikçi olduğu iddia edilen kurgusu içerisine yerleştirilen kadın-erkek eşitliği üzerinden temellendirilen bu karşı çıkış, kendini diğer cinsin arkasında değil yanında konumlandırır. 1999’da çıkan *Asenanın Kızları* yazı dizisinde görüldüğü gibi yeniden Türkçüleşmeyle İslamcı sentezin kadına yönelik bakışı da eleştiri konusu yapılır;

“MHP, modern İslamcılığın kadına verdiği ikinci sınıf konumu by-pass edip Oğuz, Uygur kadınına atfen dişi üyelerine “Genç Asenalar” adını veriyor ve halkayı Atatürk’e bağlıyor” (Yeni Yüzyıl Gazetesi 1999, 8).

İslami sentezin baskın tarafını törpüleyen ve Türk töresini öne çıkaran söylemlerde Kemalizmle de yeniden barışıldığı görülür. “Dişi bozkurtlar” davada örgütlenirken erkeklerle sembolik eşitliği de yakalarlar öyle ki bozkurt işaretinin cinsiyetsizliği kadınları bu sembolik görünürlükte öne çıkarır. Kadınların görünür olmaları ve paneller, eğitim çalışmaları içinde yer almaları ev toplantılarında MHP’yi anlatmaları kadınların özneleşme deneyimlerini de beraberinde getirir. Diğer yandan MHP’nin gazetelerinde kadınlar için ayrılmış bir sayfa veya köşe olmamasını “MHP’nin tamamen erkek egemenliğiyle açıklamayan kadınlar, yalnız “kadınlara mahsus konu” (Yeni Yüzyıl Gazetesi, 1999) diye bir şeyin varlığını da sıcak karşılanmadığını gösterir.

Artan kadın politikleşmesinin ve Asena imgesinin kadınları kısmi de olsa özneleşmeye çağırın dili bu dönemde Ülkücü kadınların feminizan çıkışlarının, erkek bir hareket içerisinde görece karşı koyuşların, alan

açma isteklerinin olduğunu da ortaya koyar. Paralel olarak kadınların milliyetçi kimliği nasıl üstlendikleri, anlamlandırdıkları ve deneyimledikleri sorularını soran Nagehan Tokdoğan (2012) saha çalışması verileri analizi üzerinden ülkücü kadınların öznel deneyimlerini aktarır. Bu çalışma incelenen dergilerde ve görüşmelerde kadınların milliyetçiliğin onları kamusal alandan dışlayan ve belirli kalıplarla eylemeye zorlayan sabit kimliklerini yeniden ürettiklerini ortaya serer. Ancak diğer yandan öznel deneyim ve gündelik pratikler söz konusu olduğunda eleştirel tutumların ortaya çıktığını, kadınların politik özneler olarak eyleme arzuları ile hareketin kalıplarını dayatması arasında bir çelişkinin olduğunu vurgular. Dolayısıyla Tokdoğan'ın çalışması ile yukarıdaki tartışmaya paralel olarak ülkücü kadınların matbu ya da resmi dili ile gündelik dilin birbirine karışan diğer yandan da çelişen ve çatışan biçimlerini görmek önemlidir. Aşağıda dergiler üzerinden tartışılacağı gibi bu eserlerin herhangi bir eleştirel ve çatışmalı duruşu göstermelerinin zor olduğu ortaya çıkmakta oysa bunun sabit bir tez olmadığı da yapılan çalışmalarda ortaya çıkmaktadır.

Ülkücü Kadın Kimliğinin İnşası: “Bizim Gergef” ve “Genç Asena” Dergileri

Milliyetçi hareketlerin sınırlı roller ve sorumluluklar etrafında eylemeye ittikleri kadınların bu rolü nasıl üstlendikleri de tartışılması gereken bir konudur. Başka deyişle Tokdoğan'ın yerinde sorusuyla “kadınların milliyetçilikle ne yaptıkları?”na bakmak gerekir (Tokdoğan 2015, 112).

Milliyetçi Türk kadınının sesi olma ve Türkçü kadınlar yetiştirmeyi amaç edinerek 1969'da yayınlanmaya başlanan *Ayşe Dergisi* üzerine bir inceleme (Hatem 2018) gösteriyor ki, milliyetçi kadınlar da MHP söylemine paralel bir dil ile milliyetçi hareket içerisinde konumlanır. 1970'li yıllarda *Töre Dergisi* adıyla yayın hayatına devam eden dergide anneliğe özel bir önem atfedilmekte, aile ve çocuk eğitimi, mutfak kültürü, yemek tarifleri, kadın, güzellik, sağlık, moda, el işi gibi “kadınların ilgi alanına yönelik” (48) olarak tarif edilen alanlarda yazılar kaleme alınmaktadır. Diğer yandan Türk töresi ve Türk tarihindeki kahraman kadınlara yer vererek “savaş zamanında çocuklarına ve yurduna bakan kadınların aynı zamanda dernekleşme ve propaganda faaliyetleriyle de vatan savunusu”na katıldıkları belirtilir (2018, 45). Anti-komünist teyakkuzun MHP çizgisine paralel bir biçimde sürdüğü dergide komünist tehdide karşı durma çağrısı yinelenirken dergi komünizme karşı “Türk kızlarını” ve “Türk oğullarını” uyanık olmaya çağırır (Hatem 2018, 39-56). Yayınlar üzerinden görünür olan ülkücü kadınların bu dönemde aykırı bir çıkışlarının olduğunu söylemek matbu dil açısından zor görünmektedir. Kadınların bu dönemdeki sınırlı temsillerinin yanında 1990'larda MHP içindeki aktif rollerinin kadın öznelliği konusunda nasıl bir farklılık yarattığı ise yeniden ele alınması gereken bir konudur.

Burada incelenecek iki dergi *Bizim Gergef* ve *Genç Asena* ile bahsedildiği üzere 1990'larda MHP ve Ülkü Ocakları içerisinde daha fazla yer alan kadınların bu aktifleşme sürecinde milliyetçi kimliği nasıl sahiplendikleri ve ürettikleri üzerinde durmayı amaçlar. MHP ve Ülkücü Hareket'in tarihsel dönüşüm ve süreklilikleri üzerinden okunabilecek bu dergilerde; 1980 darbesi sonrası İslam'a sarılma hali *Bizim Gergef Dergisi* içerisinde de çok yoğun olarak görülürken, 2000'lerde çıkan *Genç Asena* dergisinde ise yine MHP'deki değişimle birlikte İslami tondan uzaklaşıldığı Kemalizmle barışıldığı ve Türkçülük vurgusunun daha ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Dolayısıyla kadınların MHP'de daha fazla yer bulmalarının ve görünür olmalarının sonucu olarak neler söylediklerinin, geçmişe dair süreklilik ve kopuşlarının olup olmadığını bu dergiler üzerinden okumak anlamlı olacaktır. Matbu dilin analizini içeren bu tartışma ülkücü kadınların nicelik olarak artarken diğer yandan sözlerinin ne kadar yükseldiğini göstermeyi hedeflemektedir. Dergiler üzerinden ülkücü kadın kimliği inşasına bakmak nihayetinde yukarıda tartışılan göstergelerin dışına taşmanın pek de olası görünmediğini göstermektedir. Kuşkusuz, MHP'nin tarihsel kırılma ya da savruluşlarının etkisinin dergilerde de izinin sürülebileceği açıkken, bu değişim noktalarında kadın kimliğine dair “ses tonunun” ise MHP diliyle benzer olduğu görülmektedir.

Kadınlık-Erkeklik

Türklük ve İslamiyet'i etle tırnak gibi birbirinden ayrılmaz iki unsur olarak tarif eden *Bizim Gergef* dergisi, Türk-İslam davasını sadece erkeklerin davası değil kadınların davası olarak da görür. Bu nedenle “erkeğinin yanında vazifeyi yapmaktan geri kalmayan kadın” (Bizim Gergef 1990, 3) tanımı yapılır. Türk-İslam ülküsüne bağlı milliyetçi Türk kadını tanımı yapılan bu dergide, 90'lar “kültür emperyalizmi” altında eleştirilmekte, “dış kaynaklı” olarak görülen davranış ve normlar bu kavram üzerinden yargılanmaktadır. Çözümün milli olanda olacağı vurgusunun temel olduğu dergide, hümanizm, feminizm, komünizm gibi “tüm -izmlere karşı” olarak tanımlanan bakış ile “kendi öz benliğine dönüş” temellendirilmektedir. “Kadın kavramının kadın ağzından ortaya konulması gerektiği”ne (Bizim Gergef 1990, 7) dair erkek çağrısı ise Başbuğ olarak görülen Alparslan

Türkeş'ten gelir. Söz söylemeye ve politika yapmaya çağırın bu dil diğer yandan da kadını "analık" sınırlarını geçmemeye dair uyarırken erkeğin tamamlayıcısı olarak göreve çağırır. Kadınlık temelde anne rolüyle tarif edilirken, aile içerisinde temel direk olarak kadın konumlandırılır ve en kutsal vazifesi olarak da annelik görülür, öyle ki çocuk sahibi olmayan kadınlar bir yanıla eksiktir. Enloe'nin tarifıyla bu "milliyetçi rahimler" (2003, 90) milletin gelecek nesillerini yetiştirme göreviyle makbuldürler. Diğer yandan "milli hareketlerin en büyük güç kaynağı" olarak kadın, "töre"yi ve kültürü nesilden nesile aktaracak aracıdır.

Kadın doğuştan gelen hassasiyeti, sorumluluk anlayışı ile temizliğe ve düzenliliğe daha yatkındır (Demirdağ 1990, 33).

Toplumun en küçük fakat en önemli birimi olan aile törenin katıksız verildiği tek yer, geçmişte Fatihlere, Alparslanlara, Yavuzlara analık etmiş gelecekte daha nicelerine analık edecek olan Türk kıızı da töreyi yüreğe işleyecek tek kişidir (Tabaklar 2005, 28).

Toplumun temel taşı olan aile bozulmuşsa toplumun bozulmaması söz konusu dahi değildir. Ailenin temel taşı 'Türk kıızı'dır (Birecik 2004, 24).

....çünkü aile, güçlü olduğu ve fonksiyonlarını başarı ile yürütebildiği nispette devlet ve millet de güçlü kalabilir (Yılmaz 2005, 33).

Rasyonel tarafa erkeği, duygular tarafına kadını yerleştiren gelenek içerisinde konuşan bu dil, kadını özel alan içerisinde bir kimlik edinmeye çağırır. Soyut düşünme yeteneğinden yoksun olarak tanımlanan kadın, erkeği tamamlayıcılığı bağlamında duyarlılık, beğeni, pratik akıl, iffet bekçisi gibi özellikleriyle değerlendirilir. Dolayısıyla bu tanımlanma kadın ve erkeği ahlaki alanda bir işbölümüne tabi kılarken, kamusal -özel alandaki işbölümüyle de kendini gösterir. Özel alanda çocuk yetiştirme görevi kadınınken kamusal alana çıkışı ve kabul görüşü de ana olması vasfıyla sağlanır ki toplumun ahlakını korumak kadının ahlak sahibi olmasıyla eş anlamlıdır;

Türk kadını, Türk neslinin devamında vazgeçilmez bir unsur, "Mübarek ana", "kutlu hatun" olma vasıflarıyla da Türk milletinin nazarında yücelmiştir. O her zaman evine sahip ve çocuklarının başında erdem sahibi bir "ANA" olarak toplumdaki yerini korumuştur (Bizim Gergef 1990, 4).

Kadını "bağımlı bir cinsiyet" kılmanın meşruyeti ise kadın ve erkek doğasına yapılan göndermeyle sağlanır: Bugünün ve yarının nesillerini yaratacak olan kadındır ve kadın sosyal ve çalışma hayatında önemli yerlere gelmesine rağmen önce bir eş ve anne olmalıdır. "Makbul kadına" çağrı yapan bu dergiler diğer yandan da "makbul erkeğin" nasıl olması gerektiğini tanımlar; "kadın kadınlığını ve insanlığını bilmesi" gerekirken, "erkek de erkekliğini ve insanlığını" bilmelidir;

Hayatımızdaki sosyal ve dini boşluktan bu mikrop, iki cinsi de tehdit etmektedir. Büyük şehirlerde şekilde bozukluğa giden, saçını uzatan, kulağına küpe takan, kızlar gibi giyinip, onlar gibi davranmaya özen gösteren binlerce erkek görünmektedir (İncesu 1990, 4).

...Çünkü kadın ve erkek eşit değildir. Hele kadın ve erkek tek tek ele alındığında bu hiç böyle değildir. ... Özetle kadın kadınlığını ve insanlığını bildikçe üstündür. Erkek de erkekliğini ve insanlığını bildikçe üstündür (Müftüoğlu 1990, 5).

"Erkekliğini bilmesi gereken erkekler" ile "kadınlığını bilmesi gereken kadınlar" tanımı sabit rollerin fitrattan geldiğine inanıldığı ve doğallaştırıldığı gösterir. "Türk kıızı" ve "Türk oğlu" toplumsal cinsiyet rollerinin onlara atfettiği rollerin dışına çıkmadan eyleyenlerdir. Dolayısıyla Enloe'nin tespit ettiği gibi, "milliyetçilik vasıtasıyla siyasileşen kadınların, başka topluluktan kadınlar yerine, kendi topluluğunun erkeği ile kendisini aynı kaderi paylaşan biri olarak görme olasılığı yüksektir" (Enloe 2003, 99). Vatanın özbeöz evladı olarak tanımlanan Türk kadınının vazifesi de yine vatana hizmet üzerinden kutsallaştırılır.

Bu kutsal davada en önemli görevin Türk kızına yani yarının Türk analarına düştüğü artık fark edilmelidir... Bizler artık evinde oturan, işe yaramayan kadınlar değil de hizmet ederek, hizmetten zevk alarak hayatta başarılı olmaya çalışan kadınlar olarak bu davada yerimizi almalıyız. Unutulmamalıdır ki Türk Kızı, Türk milletinin bekası için doğdu ve onun için ölecektir (Uçacan 2004, 36).

Burada da görüldüğü gibi kadının ilk ve en önemli vazifesi sabit kalarak diğer değişkenler döneme ve söylemin değişimine göre yeniden şekillendirilir. Kısmi bir özneleşmenin arzusu ve talebi olan bu alımta olduğu gibi kadın “kısmi özerkliği/özgürlüğü” çerçevesinde göreve çağrılır.

Öteki Kadınlık

Bizim Gergef Dergisi'nin ülkücü kadınları ve diğer kadınları ayırırken kullandığı kıstas temelde dış görünüşe dair bir anlatı üzerinden kurulmaktadır. 90'ların başındaki MHP ideolojisini yansıtan bu betimleyiş, İslami değerleri ön plana koyan diğer yandan da Türk töresine atıf yapan içeriklerle “öteki kadın”ı tanımlar ve dışlar. Bu kadınlar dış güçlerin oyununa gelen feminizmi savunan kadınlar olurken öte yandan da batılı gibi görünen, modern görünüşleriyle eleştirilen –ojeli, boyalı- kadınlardır. Bu anlamda kadının görünümü, giysisi ya da makyajının oranı ile zekâsının oranını bir tutan bu bakış, eril dilin kadını dişiliğe ne kadar yaklaşırsa o kadar tekinsiz ve aptal kılan söyleminin başka bir yansımasıdır. Bu bağlamda da ülkücü kadının/ milliyetçi Türk kızının “cinsiyetsiz” kılınması söz konusudur ve milli davanın destekçisi, ana, bacı, eş olarak dişilikten sıyrılmış bir konuma yerleştirilmekte aksi durumda fahişe olma riskiyle yüz yüze gelmektedir.

Fakir ve eğitimsiz pekçok kız fuhuşun batağma sürüklenirken, bu durumdan uzaktan yakından ilgisi olmayan, *sosyetenin zenginlikten nasibini almış, iki yabancı dil dilen kolejli güzelleri* fuhuşu “seks” adıyla icra ederken boyalı basın tarafından “haftanın güzeli beş yıldızlı güzel” gibi sıfatlarla onurlandırılıyor (Yalçın 1990, 26-27).

Bir ruj-boya kültürü, bilgisi ve aklı olmayan bir grup, sulu boya takımı, kadının ekonomik bağımsızlığı tezini ileri sürerek, tek başına, istediği gibi yaşama özgürlüğünü arzu etmekte, bu isteklerini kadın erkek eşitliği prensibine oturtmak suretiyle dış güçlerin maşası olmaktadır (Müftüoğlu 1990, 5).

Öteki kadınlık, zengin olmak, makyaj yapmak sosyetik olmak üzerinden kurulurken, diğer yandan da “yoksul ama onurlu” genç kızlar yüceltilir. Öyle ki, 90'ların mağdur/mazlum/ yoksul söylemini öne çıkaran MHP'nin gecekonduara giden ülkücü kadınları (1 Mayıs Mahallesi) yoksul kadınların göğüs gerdiği zorlukları anlatmakta, “şerefli”, “hayatını insanca sürdüren”, “alın teriyle”, “namusluca kazanan”, “kokuşmuş sistemin çarkını tersine çevirecek olan yoksul ama onurlu”, “emektar gecekondu” kadın vurgusu öne çıkmaktadır.

Buradaki amacımız, büyük şehirlerde iş ararken karşılaşılan güçlükler değil, buralarda tutunabilmek uğruna ailelerin, özellikle de kadınların göğüs gerdiği zor günlerdi... Şehirlerin kamburu, köylerin umudu işte gecekondularımız... benim çilekeş gecekonduyum (Yalçın 1999, 32).

Kadının temelde İslam vurgusuyla ön plana çıkarılan özelliklerinin 90'ların ortalarından itibaren MHP'deki değişimle birlikte değiştiği gözlemine de yapabiliriz. Öyle ki eleştirilen modern kadın görünümü bu tarihlerden sonra sahiplenilir. Alparslan Türkeş'in manevi kızı Sevgi Erenerol; “Atatürk, Türk kadınının her zaman şık ve bakımlı olmasını isterdi. Ben kadınların ne sadece beyne ağırlık verip görüntüsünü ihmal etmesinden, ne de yalnız kılık kıyafete önem vermesinden yanayım.” der ve siyasal İslamcı akımların Türk kadınına ortaçağ karanlığına sürükleyemeyeceğini söyler (Yeni Yüzyıl Gazetesi 1999, 8).

Feminizm

Dergilerin ve genel olarak MHP'li kadınların feminizme dair sert tepkilerinin olduğunu söylemek mümkündür çünkü tarihi ve kadının tarihteki konumunu Türk töresi ve/veya İslam perspektifinde kuran anlatılar, kadının erkekle eşit konumuna değinmekte ve ezelden beri de öyle olduğunu savunmaktadırlar. Bu eşitliğin bozulmasının bir nedeni var ise de onun, değerlerimizin yozlaştırılmasında aranmasının gerektiği belirtilir.

Dolayısıyla feminizm de batı kaynaklı bir ideoloji olarak bu topraklarda yeri olmayan bir düşünce olarak görülmekte ve milletin esas değerlerine ihanetle suçlanmaktadır.

Günümüzde bizim toplumumuzda da feminizm zaman zaman gündeme gelmektedir. Ancak Türk kadını hem İslamiyetten önce hemde İslamiyetten sonra Garblı hemcinsinin durumuna düşmemiş, onun gibi hor görülmemiştir. Türk Kadını, Türk töresinde ana olarak da, zevce olarak da hak ve söz sahibi olan hürmet ve itibar gören, sefahat alemlerinin mevzuu olmayan aziz bir varlıktır. ...Şayet bizim toplumumuzda da kadınının hak ettiği yerde bulunamamasından ve ezilmişliğinden bahsediliyorsa, bunun sebebini Türk-İslam Kültüründen uzaklaşmamızda, onu iyi anlayamayıp yaşayamamızda aramak gerekir. (Derindere 1990, 13).

Ülkücü kadınların feminizme dair tutumu genel olarak her tür dış kaynaklı ideolojinin milli olanla uyuşmadığı ve nihayetinde toplumu ya da milleti zehirlediği üzerine kuruludur. Sürekli düşman tehdidiyle karşı karşıya olma halinin kronikleştiği MHP bakışı, bekaya yönelik tehdit olarak kurduğu tüm -izmlere karşı savaşında Türk töresine sarılarak kurtulma gayesindedir.

Türk milletine gerekli olmayan feminizmin Batıda ortaya çıkmasının sebebi ise Türklere özgü değerlerin Batıda olmayışına bağlanır. Kadın Batıda ikinci plana itilmiştir ve bu durum onu kendi hakkını aramaya mecbur bırakmıştır, bu arayışın sonunda ise feminizm ortaya çıkmıştır.

Malzemesi bitenler için yeni konular gerekliydi, heyecanlı nutuklar verilmeliydi. Kadın-erkek eşitliği teraneleriyle yeni bir malzeme bulmanın heyecanını yaşıyorlardı... Türk kadınının üst düzeylere gelmesine parlamentoya girmesine kim engel oluyor. Verilen hakkı kullanamamanın hesabını sormaya hakkımız var mı? Hangi eşitlik, eşitlik diye diye gençlerimiz taşıma vasıtalarında hanımlara yer vermez oldu. Gecenin geç saatlerinde sokakta dolaşma, bir birahane de iki kadeh içme özgürlüğü onların isteğiydi. Karşılaşacakları tehlikeler onlar için macera olabilir, biz ise böyle bir özgürlüğün peşinde değiliz (Ağabegüm 1990, 20).

Kendinden saf ve eşitlikçi bir geçmiş fantazisi içinden çıkmadan konuşan milliyetçi hareket, “kadının adı yok” a karşı Müslüman-Türk kadınının geçmişten beri adının “ana”, “bacı”, “yar” olduğunu söylemekte (Bizim Gergef 1990,4), İstiklal Marşı’nın kutlanmasının yanında 8 Mart’ın kutlanmasını ise hemcinslerini düşmanlaştırarak eleştirmektedir.

Tüm bunların yanında ülkücü kadınlar bu dergilerde kendi sözünü söyleyecek bir çıkış yapmamışlar mıdır? Elbette, dönemin siyasal olgularına dair söz söyleme ve kadınları da aktif olmaya çağrı söz konusudur. “Türk kadının Körfeze Bakışı” (Bizim Gergef 1990, 2) başlıklı yazıda Türk kadınının olaylara kayıtsız kalmaması gerektiğini söyler ve buna dair kadınların fikrinin de alınması gerektiği belirtilirken, diğer yandan da basına dair bir eleştiride “Türk kadınının olayları yalnızca balkondan seyrettiğinin sanılmasına” tepki duyulur. Ancak söz konusu eleştiriler “milli hareketlerin bekçisi ve Mehmetçiğin anası” rollerinin dışına taşmaz. Bu bağlamda da söz konusu yazılı metinlerin kadınların özneleşmesine çağrı niteliğinin kısmi olduğu çizili dairenin dışına taşmadan gerçekleştirildiği söylenebilir.

Sonuç

“Geçmişin seçmeci inşası”na (Cohen 1999, 134) dayanan bu dergilerdeki tarihsel ve mitik anlatı, geçmişi en görkemli devirler olarak kurup bugün eksik kalanları bulup çıkararak yeniden kurguya sokar. Bu anlamda, dergiler kadının konumuna ve erkekle eşitliğine dair Türk töresi atıflarıyla geçmişi arzu nesnesi haline getirir. Eski Türk geleneklerinde kadının toplumsal konumu açıklanır, kadın at biner, ok atar erkekle yarışır, kahramanlık gösterir ve erkek kadar kadının da bu gelenekte önemli olduğu varsayılır. Tarihsel kurgudaki kadın erkek eşitliği ise nihayetinde kadının ve erkeğin toplumsal cinsiyet rollerinin sabitliği üzerinden kurulur. Kadın analık görevinin ve topluluğun ahlakını temsil edişinin sabit kılınışı ile “eşitliğe” erişirken değerli olur. Dolayısıyla milliyetçiliğin kadınları sabitleyen sıfatlarının Ülkücü Kadınlar tarafından aynen sahiplenildiği görülür. Bu anlamda da kendi dillerinden çıkan matbu eserlerin kadınların politik deneyimlerini ve dilini geleneksel rollerin dışında ve MHP söyleminin dışında konumlandırmadığını göstermektedir. Diğer yandan dönemin gazetelerindeki ve saha çalışmalarındaki kadınların kendi siyasetlerindeki erkeklerle aynı zeminde ve değerde görülmeleri gerektiğini vurgulayan çıkışlarının da olması resmi dil ile özneliğe inen dil arasındaki

çatışmayı açığa çıkarır. Kadınlar özel alandaki analık, kızkardeşlik ya da lojistik destek görevlerinin taşıyıcısı olmayı kabullenmekle daha doğru ifadeyle zaten kadın-erkek geleneksel ayrışmasını içselleştirmiş olmakla birlikte, söz konusu günlük pratikler olduğunda geri durmanın kendisini sorgularlar. Bu noktada da metin belgelerinin dili ve kısıtlı sesine karşılık, erkek bir parti içinde kadınlığın yaşanma biçimi, toplumsal cinsiyet rollerini ve politik özne olma arzu ve eylemlerinin görülmesinin önemini ortaya çıkarır.

¹Bu konuda Devlet Bahçeli'nin şu sözleri bu görüşü yansıtan niteliktedir: "Biz yıllarca ses çıkarmadık, ne yapalım devlet de bizim, ordu da bizim, kader de bizim dedik. Gözyaşlarımızı içimize akıttık, metanet ve vakalarımıza sığındık. Sızlanmadık, şikayet etmedik. Bizim meselemiz cunta mahkemelerindeki haksızlıkları, insafsızlıkları, şerefsizlikleri ve bunların faillerini afişe etmek, milletimizi bilgilendirmektir" (Bahçeli 2019, 34).

Kaynakça

- Altınay, Ayşegül. Giriş: Milliyetçilik, Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm, *Vatan Millet Kadınlar* içinde. Der. Ayşegül Altınay, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2000): 11-28.
- Aşıkoğlu, Yedigöller. Toplumcu ve Milliyetçi Türk Kızının Fikri Yönü Ne Olmalıdır?, *Türkiye Ülkücü Gençlik Dergisi*, s. 11. İstanbul: Akın Yayınları, 1971: 17-18.
- Berktaş, Fatmagül. *Tarihin Cinsiyeti*, 3. Bs. (İstanbul: Metis Yayınları, 2010).
- Bora, Tanıl & Tol, Ulaş. Siyasal Düşünce ve Erkek Dili: Erkek Yoklaması, *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünceler 9, Dönemler ve Zihniyetler*, ed. Tanıl Bora, Murat Gültekinil. (İstanbul: İletişim Yayınları, 2009): 825-836.
- Bora, Tanıl "Feminizm", *Cereyanlar: Türkiye'de Siyasal İdeolojiler*, 4. bs. (İstanbul: İletişim Yayınları, 2017): 741-816.
- Bora, Tanıl. Kemal Can, *Devlet ve Kuzgun: 1990'lardan 2000'lere MHP*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2004).
- Bora, Tanıl. Kemal Can, *Devlet, Ocak, Dergah: 12 Eylül'den 1990'lara Ülkücü Hareket*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1991).
- Bora, Tanıl. Türkçülük ve Ülkücülük. *Cereyanlar: Türkiye'de Siyasal İdeolojiler*, 4. Bs. (İstanbul: İletişim Yayınları, 2017): 271- 334.
- Can, Kemal. Ülkücü Hareketin İdeolojisi. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce 4, Milliyetçilik*, ed. Tanıl Bora, 3.Bs. (İstanbul: İletişim Yayınları, 2008): 663-685.
- Can, Kemal. Yoksulluk ve Milliyetçilik. *Yoksulluk Halleri: Türkiye'de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri*. Ed. Necmi Erdoğan. (İstanbul: Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, 2002): 116-133.
- Cohen, Anthony Paul. *Topluluğun Simgesel Kuruluşu*. çev. Mehmet Küçük. (Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 1999).
- Davis, Nira Yuval, *Cinsiyet ve Millet*, çev. Ayşin Bektaş, 3. Bs. İstanbul: İletişim Yayınları, 2010.
- Enloe, Cynthia, Feminizm, Milliyetçilik ve Militarizm, *Vatan Millet Kadınlar* içinde. Der. Ayşegül Altınay, 5. Bs. (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013): 203-226.
- Enloe, Cynthia. *Muzlar, Plajlar ve Askeri Üsler: Feminist Bakış Açısından Uluslararası Siyaset*. çev. Berna Kurt, Ece Aydın, (İstanbul: Çitlembik Yayınları, 2003).
- Ete, Hatem & Taşdelen, Hamza & Ersay, Sami Orçun. *Ülkücülüğün Tepkisel Milliyetçiliğe: MHP'nin ideolojisi ve seçmen eğilimleri*, (Ankara: SETA, 2014).
- Harding, Sandra: "Feminist Yöntem Diye Bir Şey Var mı?", çev. Zelal Ayman, Serpil Çakır, Necla Akgökçe, *Kadın Araştırmalarında Yöntem*, İstanbul, Sel Yayıncılık, 1996.
- Hobsbawm, Eric, Terence Ranger. *Geleneğin İcadı*. çev. Mehmet Murat Şahin. İstanbul: Agora Kitaplığı, 2006.
- Kandiyoti, Deniz. *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*, yay. haz. Aksu Bora, Feyziye Sayılan, Şirin Tekeli, Hüseyin Tapınç, Ferhunde Özbay, 4.Bs. (İstanbul: Metis Yayınları, 2013).
- Nagel, Joanne, "Erkeklik ve Milliyetçilik: Ulusun İnşasında Toplumsal Cinsiyet ve Cinsellik," *Vatan Millet Kadınlar* içinde. Der. Ayşegül Altınay, 5. Bs. (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013): 65-102.
- Najmabadi, Afsaneh, "Sevgili ve Ana Olarak Erotik Vatan: Sevmek, Sahiplenmek, Korumak," *Vatan Millet Kadınlar* içinde. Der. Ayşegül Altınay, 5. Bs. (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013): 129-166.
- Neuman, W. Lawrence. *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*, 7. Bs. Çev. Sedef Özge, (Ankara, Siyasal Kitabevi, 2014).

Orhon Göze, "Alan Araştırması Deneyimini Tartışmaya Açmak: İçeriden ya da Dışarıdan Olmak, Çoğul Kimlikler ve Toplumsal Cinsiyet," *Fe Dergi*, cilt: 6, sayı: 1, 2014, s. 54-67.

Sünbuloğlu, Nurseli Yeşim. "Giriş: Türkiye'de Militarizm, Milliyetçilik ve Erkek(lik)lere Dair Bir Çerçeve," *Erkek Millet Asker Millet* içinde. Der. Nurseli Yeşim Sünbuloğlu, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013): 9-44.

Tokdoğan Kartal, Nagehan, "Örgütlü Milliyetçi Kadımların Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet Algısı," Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Tokdoğan, Nagehan, "Sevginin ve Nefretin Eğlip Bükülebilirliği: Kadınların Milliyetçiliği," *Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet* içinde, der. Simten Coşar, Aylin Özman, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2015): 111-140.

Türk, Hatem. "Türkçü Bir Kadın Hareketi: Ayşe Dergisi," *Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür-Sanat-Mimarlık Dergisi*. Sayı 1 (2018): 39-56.

Yıldırım Ali, Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 2. Bs. Seçkin Yayıncılık, 2000.

Dergi ve Gazeteler

Aşıkoğlu, Yadiğar, "Toplumcu ve Milliyetçi Türk Kızının Fikri Yönü Ne Olmalıdır?" *Türkiye Ülkücü Gençlik Dergisi* sayı 11 (1971): 17-18.

"Çıkarken: Neden Bizim Gergef," *Bizim Gergef*. Sayı 1, (1990): 3.

Demirdağ, Emel. "Çevremize Nasıl Bakıyoruz," *Bizim Gergef*. Sayı 1. (1990): 33.

Derindere, Süheyla. "Dinler ve Feminizm," *Bizim Gergef*, sayı 1, (1990): 12-13.

Devlet Bahçeli'nin Adana Konuşması, Milliyetçi Hareket Partisi, *Vazgeçilmez Yeminle 50. Yıl*, (Adana: 9 Şubat 2019).
Gürgün, Musa, *Töre Dergisi*, sayı 31, (1971): 33-38

İncesu, Tuba. "Gençlik Bunları mı Okumalı?" *Bizim Gergef*, sayı 2 (1990): 4.

Müftüoğlu, Semahat. "Türk Kadını ve Toplum," *Bizim Gergef*, sayı 1 (1990):5.Nida Birecik, Kimliğini Arayan Türk Kızı, *Genç Asena*, sayı 5 (2004): 24.

"Siyasilerden: MÇP Genel Başkanı Alparslan Türkeş: Bizim Gergefe Başarılar Diliyorum," *Bizim Gergef*, sayı 1, (1990).

"Tabaklar," Yıldız İsmet. Sesleniş, *Genç Asena*, sayı 9, (2005): 27-29.

Topçuoğlu, Ümit Sinan, "Adolf Hitler," *Türkiye Ülkücü Gençlik Dergisi*, sayı 4 (1971): 10-11.

"Türk Kadını Ortaçağ'a Dönemez," *Yeni Yüzyıl*, 12 Mayıs (1999): 8.

Yalçın, Nihal. "Fuhuşun Dünü Bugünü," *Bizim Gergef*, sayı 1 (1990): 26-27.

Yalçın, Nihal. "Gecekondularımız," *Bizim Gergef*, sayı 1 (1999): 32.

Zaptçioğlu, Dilek. "Asenanın Kızları," *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, 12-15 Mayıs 1999.